

Polterekruttering – økonomi i hjemmelavede eller indkøbte polte

Besætninger, der selv laver avlsdyr har en indtjening efter aflønning af arbejdskraft, der er 578 kr. højere pr. årssso end besætninger, der indkøber avlsdyr.

Tema

- > Tove Goldbeck Jensen, Gefion
- > Dorthe Poulsgård Frandsen, Svinerådgivning Vest

Det Danske Avlssystem er meget effektivt og skaber hele tiden avlsfremgang med det formål at producere en god gris billigst muligt fra fødsel til slagtning. Det er afgørende, at den enkelte svinebedrift udnytter avlsfremgangen hjemme i staldene. Det kan gøres på flere måder.

Artiklen beskriver, hvordan forskellige strategier for polterekruttering udnytter avlsfremgangen, og hvordan det økonomiske afkast målt i kroner og ører vil kunne være, hvis man enten indkøber sine polte eller laver dem selv.

Hvilken værdi har avlen for dansk svineproduktion?

Det Danske Avlssystem er baseret på to grundelementer:

- Et økonomisk avlsindeks
- Udnyttelse af krydsningsfrodighed

Avlsindekset bliver hele tiden tilpasset, så der skabes avlsfremgang på de optimale økonomiske parametre. Indekset udtrykker merværdien på et dyr i forhold til racens gennemsnit.

Samtidig udnyttes krydsningsfrodighed (Heterosis), der udtrykker, at afkommets egenskaber er bedre end gennemsnittet af forældrenes egenskaber. Der er krydsningsfrodighed på reproduktion (kuld størrelse, omløberprocent, etc.), og på vækstegenskaberne, tilvækst, foderforbrug og dødelighed. Hos et slagtesvin, der er fremkommet ved, at en LY-so er blevet løbet med en D-orne, sikres fuld udnyttelse af krydsningsfrodigheden.

Den årlige fremgang i avlsindekset ligger på 10-12 kr. pr. produceret slagtesvin. Kuld størrelse er tidligere blevet vægtet meget i indekset på hundyr, men de seneste år er balancen vippet, så 70 % af hundyrindekset er tilvækst, foderforbrug og kødprocent.

Vægtningen af de forskellige faktorer – i henholdsvis solinjerner Yorkshire og Landrace og ornelinjen Duroc - fremgår af figur 1.

Det er derfor ikke kun ornerne, der betyder noget for smågrisenes avlsværdi. Poltenes indeks bidrager også til produktivitetfremgang i smågrise- og slagtesvinestalden. Det er derfor vigtigt, at sopolten er fremstillet således, at både indekxfremgangen og krydsningsfrodigheden kan udnyttes optimalt.

Rekrutteringsstrategier

Når avlsfremgangen skal hjem i besætningen, kan det gøres på følgende måder:

- Indkøb af LY polte
- Egen kernebesætning – Landrace eller Yorkshire
- Zig-zag med kernestyring
- Zig, dvs. 1 gang tilbagekrydsning på indkøbte LY polte
- Lasso avl – dvs. ingen strategi

Indkøb af LY polte er den nemmeste, men også den dyreste måde at rekruttere polte på. Ved indkøb af polte slår avlsfremgangen igennem med 100 %, og man kan udnytte krydsningsfrodigheden 100 %.

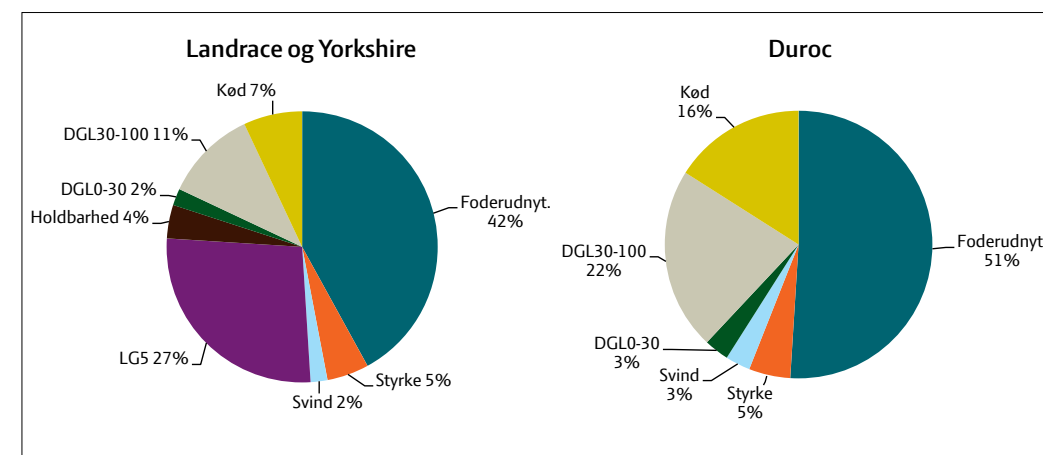
Laves poltene med renracet kernebesætning eller zig-zag med brug af kernestyring, giver det mulighed for 100 % gennemslag af avlsfremgangen. Med god styring kan nås samme indekxniveau som i opformeringsbesætningerne.

Kernebesætningen bør være 8 % af soantallet og maks. 10-12 %. Styring af dette er det vigtigste indsatsområde ved kernebesætning. For stor kernebesætning giver for høj fremstillingspris på poltene. For lille kernebesætning giver mangel på polte, uens flow og risiko for, at selektionen i kernebesætningen ikke bliver stor nok, hvorfor avlsfremgangen ikke udnyttes 100 %.

Der mistes krydsningsfrodighed ved egenproduktion af avlsdyr. Hertil kommer restproduktionen fra avlskuldene, galtgrise, hvor krydsningsfrodigheden ikke udnyttes optimalt.

Det største tab af krydsningsfrodighed er ved zig-zag krydsning. Tabet svarer til ca. 1 gris pr. årssso. Tabet af krydsningsfrodighed opvejes af, at der hele tiden kan udvælges de bedste somødre fra hele besætningen, hvorfor selektionen bliver kraftigere sammenlignet med kernebesætningen. I praksis opleves det som om, at somaterialet er mere ensartet og klarer sig bedre i løsdriftsstalde.

"Zig" – hvor man indkøber halvdelen som LY polte og laver en gang tilbagekrydsning, lyder som en nem mellemløsning. Men faren ved denne strategi er, at der mistes krydsningsfrodighed ved 1. tilbagekrydsning. Med Zig strategien kan forventes en reduktion på 1,5 grise pr.

Figur 1. Økonomisk vægtning af avlsfremgang

årso. Og slagtesvineegenskaberne vil også være påvirket negativt.

"Lasso avl", hvor du vælger avlsdyr uden kendskab til indeks, kan ikke anbefales, da det vil være rent held, om der bliver en fremgang i avlsværdi.

Skønsmæssigt indkøber 50-60 % af besætningerne polte. Halvdelen af hjemmeavl foregår med kernebesætning eller zig-zag med kernestyling, og den anden halvdel foregår med lasso "ustyret". Hvis dette skøn er rigtigt, betyder det, at der hvert år produceres 7-8 millioner slagtesvin, der ikke kvitterer med avlsfremgang på 10 kr. pr. gris til sine ejermænd.

I den integrerede bedrift er det en selv, det går ud over, når avlsfremgangen ikke udnyttes. I slagtesvineholdet går det ud over slagtesvineproducenten, hvis soholderen ikke udnytter avlsfremgangen. Avlsstrategien bør derfor drøftes i griseringsaftaler og afspejle sig i smågriseprisen. Regnearket Smågriseindeks fra Videncenter for Svineproduktion giver mulighed for at sætte tal på avlens værdi på smågrisen.

Hvad viser DB-tjek?

Er det muligt at finde en forskel på indtjeningen i de sohold, der indkøber polte sammenlignet med de besætninger, der laver dem selv?

Talmateriale fra DB-tjek i perioden 2006-2010 har undergået

en statistisk analyse med henblik på at belyse evt. forskelle mellem besætninger, der indkøber polte og besætninger, der selv rekrutterer avlsdyr. Data-materialet består af 746 opgørelse for besætninger med salg af såvel 7 kg som 30 kg grise.

Besætninger, der selv laver avlsdyr har en indtjening efter aflønning af arbejdskraft, der er 578 kr. højere pr. årso end besætninger, der indkøber avlsdyr. Forskellen er signifikant og analyser af tallene i regnskabsdatabasen viser samme tendens.

Interessen for avl er afgørende

Besætningsstørrelsen er ikke afgørende for, om en sobesætning vælger at lave egne polte eller køber dem ind. Det tyder således på, at det er interessen for avl, der er bestemmende for avlsstrategien.

Blandt mange svineproducenter har det været en udbredt opfattelse, at holdbarheden hos indkøbte polte var dårligere end hos polte, de selv lavede. Hvis denne antagelse holder stik, skulle der findes en forskel på sodødeligheden mellem de to grupper, men der er ingen statistisk sikre forskelle.

Pattegrisenes overlevelsessevne og dermed dødeligheden i farestalden er heller ikke påvirket af, om besætningen indkøber polte.

Besætninger, der selv laver polte, skal alt andet lige bruge foder på at opfostre poltene fra

Laver man selv sine polte, er det vigtigt at have de rigtige rammer til poltene for at sikre kvaliteten. De skal opstaldes i gode stalde og have god plads.

fravæning/30 kg og indtil løbning. Den omkostning har besætninger, der indkøber polte, ikke. Besætninger, der indkøber polte, forventes at have lavere foderomkostninger end besætninger, som selv laver polte. Men mange besætninger i datamaterialet laver både egne polte og eget foder, hvorfor et højere foderforbrug opvejes af en lavere foderpris på 4 øre pr. FEsv. Derfor viser analysen ikke signifikante forskelle på foderomkostningerne.

Besætninger, der indkøber polte, vil producere smågrise med gode avls- og produktionsmæssige egenskaber. Dette burde udmøntes i, at smågrisene hjembringer en højere salgspris, men det er ikke tilfældet. Prisen på smågrise sættes i langt højere grad efter grisens sundhed fremfor efter dens avlsmæssige potentiale.

Hvad kendetegner besætninger, der indkøber avlsdyr?

Besætninger, der indkøber polte, har 0,19 flere levendefødte grise pr. kuld end besætninger, der selv laver avlsdyr. Pattegrisenes overlevelsessevne og dermed dødeligheden i farestalden var ikke forskellig mellem de to grupper, så grundet flere levendefødte pr. kuld, er det naturligt, at besætninger, der indkøber polte, har +0,40 fravænnede grise pr. årso.

Hvad kendetegner besætninger, som selv laver deres avlsdyr?

Besætninger, der selv laver polte enten via egen kernebesætning eller zig-zag, vil have større omkostninger ved indkøb af sæd fra top-orner. Forskellen er signifikant og er i datamaterialet opgjort til 51 kr. pr. årso.

Når en so sættes til slagtning, skal den erstattes af et nyt dyr. Denne omkostning vil være stor i besætninger, der indkøber polte sammenlignet med besætninger, der selv laver poltene. Analyserne viser, at besætninger, der selv laver polte, har en udskiftningsomkostning, der i gennemsnit er 519 kr. lavere pr. årso end besætninger, der indkøber polte. Forskellen er signifikant.

Et eksempel fra praksis

DB Tjek tallene viser et højere dækningsbidrag ved egen produktion af avlsdyr, men ved vurdering af den samlede økonomi på bundlinjen skal der tages højde for kapacitets- og kapitalomkostninger ved egenproduktion. Det er især pladsbehov til poltene under opvækst og arbejdsforbrug til styring af avlen.

Tabel 1. Økonomi ved egen produktion af avlsdyr.

	Kr. pr. årssø
Mer dækningsbidrag (Fra DB Tjek)	578 kr.
- Ekstra stald plads	71 kr.
- Ekstra el og vand	6 kr.
- Færre DE - 25 søer	107 kr.
- Arbejdsforbrug	21 kr.
Resultat før galtgrisetab og smågrisepris	373 kr.
- Galtgrise tab og smågrisepris	178 kr.
Resultat efter prisregulering	195 kr.

Derudover skal tages højde for tab på galtgrise, idet disse normalt sælges til priser under markedsprisen og evt. påvirkning af smågriseprisen, samt eventuel reduktion af produktionsomfang inden for miljøtilladelsen.

En besætning med 1.050 års søer og salg af 30 kg grise, der overvejer at ændre strategi fra indkøb af polte til hjemmeavl med zig-zag og kernestyling kan opstille kalkule som i tabel 1.

Mer dækningsbidraget opstår, som beskrevet i ovenstående, hovedsagelig i kraft af lavere pris for den indsatte polt.

Der skal være ekstra staldplads til poltene fra 30 kg til indsættelse i løbeafdelingen og ekstra pladser i løbeafdelingen, da der udtages lidt flere polte ved eget tillæg. Det er ca. 175 m² staldplads – svarende til en investering på 750.000 kr.

De ekstra polte i opvækstperioden svarer til 10,8 DE. Det betyder, at der kan være 25 søer færre inden for den givne miljøtilladelse. DB reduceres derfor med 112.000 kr. pr. år.

Arbejdsforbruget ved egenproduktion af polte er sat til 1,5 time pr. uge til kernestyling og 1 time til øremærkning m.m. Det giver 130 arbejdstimer mere pr. år, svarende til 22.000 kr.

Efter øgede kapacitetsomkostninger og regulering for DE er fordelene ved egen produktion reduceret til 373 kr. pr. årssø.

Zig-zag galtgrisene sættes til en værdi, der er 28 kr. lavere end beregnet notering. Med ca. 1.000 restgrise fra kernebesætningen giver det en reduktion i indtjening på 28.000 kr.

Afhængig af hvor godt det lykkes at holde indeksniveau, kan den teoretiske værdi af smågrisene være 5 kr. lavere, hvis indeks ligger 10 point under niveauet i opformeringsbesætningerne.

Den lavere produktionsværdi hos galtgrise og evt. lavere indekssværdi på smågrise kan sættes til 178.000 kr. pr. år. Herefter er den reelle merindtjening ved eget tillæg af polte 195 kr. pr. årssø.

Konklusionen på økonomiberegningen er, at der er mellem 195 kr. og 373 kr. i fordel ved at lave poltene selv.

Diskussion

De analyser, der ligger til grund for artiklen, viser, at besætningen får den største indtjening ved selv at lave poltene. Hvorfor vælger nogle besætningsejere så alligevel at indkøbe polte?

Besætninger, der indkøber polte, får poltene i et fast mønster af leverancer, hvorfor udskiftningen af besætningen kører meget stabilt, og besætningens aldersfordeling er i orden. Det giver et jævnt flow i besætningen, og antallet af grise pr. årssø ligger i top, hvilket er en stor tilfredsstillelse.

Desværre giver en introduktion af nye dyr i besætningen til tider en immunologisk ubalance i besætningen, og anvendes der ikke karantænerum, kan man være uheldig at få en ekstra sygdom med i handlen. Introduktion af nye sygdomme er ofte forbundet med produktionsstab, hvorfor det er alle polteindkøberes skræk at købe nye sygdomme ind. For at undgå uønsket smitte anvendes karantænerum.

Skulle der komme uønsket smitte, og hvis den øvrige besætning ikke er blevet smittet, slægtes poltene i karantænerummet ud. Selvom det giver et efterslæb i udskiftningen, er det langt at foretrække frem for at få en ny sygdom at tumle med.

Laver man selv sine polte, er det uhyre vigtigt at have de rigtige rammer til poltene. Det er også vigtigt, at der kommer et jævnt flow af polte ind i soholdet, hvorfor der også skal være et jævnt flow i polteproduktionsleddet. Endelig skal der laves polte nok til at kunne sortere de ringeste polte fra.

Polte skal opstaldes i gode stalde, hvor de skal gå på delvis spaltegulv og fodres restriktivt fra ca. 60 kg med poltefoder/diegivningsfoder indtil løbning. Poltene skal have god plads og må ikke mokkes sammen med de vragegrise, som ikke kan sælges. Opdrættes poltene ikke godt nok, bliver de hjemmeavlede polte af en tvivlsom kvalitet, selvom de genetisk er tip-top.

Hvis den ugentlige tilførsel af polte enten ikke er tilstrækkelig eller kommer i uens flow, bliver sorteringen ikke mulig, og holdbarheden på poltene/søerne reduceres markant. Nedsat holdbarhed sætter polteproduktionen under yderligere pres, og det kan være meget svært at få brudt cirklen.

I praksis sker det sjældent, at smågriseprisen er påvirket af indekssværdien på smågrisene, og at der kommer LY-galtgrise med oveni handlen. Men i vurderingen af avlsstrategiens konkurrenceevne skal den sidste del af vurderingen med. Her bliver den altafgørende faktor driftslederens/ejerens evner og interesse for at lave et godt avlsarbejde. Indeks i

opformeringsbesætningerne varierer fra 93 til 111.

Tilsvarende er variationen i besætninger med zig-zag kernestyling fra 79 til 110 i indeks. Så de dygtige producenter kan lave avlsdyr, der er fuldt på højde med opformeringsbesætningerne – men bunden af hjemmeavlerne er lavere end bunden af opformeringsbesætningerne.

Frygten for ikke at kunne lave polte af en tilstrækkelig god kvalitet og i et tilstrækkeligt antal afholder mange fra at forsøge sig som hjemmeavler. Ligeledes er tanken om manglende indekssværdi på smågrisene ikke rar, specielt hvis det betyder, at smågrisene sælges til en lavere pris end øvrige grise. Mange producenter affinder sig med at skulle betale en slags forsikring i form af indkøb af polte for ikke at køre af sporet.

Afslutning

Egenproduktion af polte er ikke lykken for alle. Pengene kan kun hentes, hvis polteproduktionen drives professionelt, som alle andre dele af svineproduktionen. Det gælder om at have styr på alle detaljer og arbejds-gange, således at intet bliver overladt til tilfældigheder. Hvis ikke alle ansatte i staldene er indviede i, hvordan produktionen af polte skal håndteres i hverdagen, kan tingene let køre af sporet. Og så holder ordsproget: "Hvad der er sparet, er også tjent" ikke stik længere.